

Рослинний світ Поліського краю

...Яка природа!

Кращого нема,

Як річка й поле,

лісом оповиті.

Марія Познанська

Як гарно в лісі! Ліси дарують нам красу і затишок. Вони дають велику користь.

Зеленими легенями Землі називають ліси.

Адже вони збагачують повітря киснем, таким необхідним для життя! Очищують повітря від пилу та бруду, зменшують швидкість шалених вітрів. Від наявності лісів залежать рівень води в річках та рясний урожай на полях.

Ліси оздоровлюють довкілля.

З лісу, зазвичай, люди повертаються не з порожніми руками, а з ягодами, грибами, горіхами, цілющими травами.

Ліси – це зелена скарбниця здоров'я.

Без лісу не було б природного будівельного матеріалу, палива, меблів, паперу, книжок, музичних інструментів...

Ліси – наше багатство. Колись ліси росли в усіх природних зонах України. Проте нині їх залишається дедалі менше. Біднішають наші ліси. Зменшується в них різноманіття рослин, зникають тварини, бо ніде їм заховатися, важко добувати корм.

Рослинний світ Полісся надзвичайно багатий і різноманітний. Тут налічується близько 100 видів лікарських рослин, 90 видів вітамінних рослин, більше 90 видів рослин, що використовують, як барвники. Значна кількість медоносних рослин (близько 200) сприяла розвитку бджолярства.

Полісся багате на **рослинні ресурси**. Тут переважають хвойні і широколисті ліси, площі

яких раніше були значно більшими. Великі території, що залишилися після вирубування лісів, нині використовуються як сільськогосподарські угіддя. Особливості ґрунтового покриву, незважаючи на знищення лісів, не змінилися.

Серед широколистих порід найбільш поширеним є *дуб звичайний*, серед хвойних — *сосна звичайна*.

Ростуть

граб, береза, вільха, осика, липа

тощо. На крайньому заході переважає сосна з ялиною європейською, на сході — дуб звичайний. В інших поліських областях найбільші площі зайняті сосною звичайною, дубом звичайним, грабом, вільхою та ін. На Житомирському Поліссі порівняно великі площі займає береза. Лісистість збільшується в північному і західному напрямках.

У лісах Полісся багато реліктових і рідкісних рослин. Серед реліктових — *рододендрон жовтий* (найбіл

ьш поширений на Житомирщині),

береза низька, меч-трава болотна, ломикамінь болотний, верес

.

З рідкісних рослин трапляються

журавлина дрібноплода, любка дволиста, плаун колючий, білокрильник болотяний

Рослинний світ Рівненського заповідника

"Переброди" - обводнений болотний масив, через що і дістав свою назву. Він має рідкісний для України хід розвитку - периферійно-оліготрофний, тобто розвиток болота, наростання шару торфу, збіднення живлення тут відбуваються від периферії до центру. По периферії переважають перехідні угруповання осоково-сфагнових боліт, де ростуть рідкісні види флори України (шейхцерія болотна, росичка проміжна, верба чорнична, занесені до Червоної книги України) та рідкісні види осок - багнова, тонкокореневищна. Рідкісні для нашої країни осоково-шейхцерієво-сфагнові угруповання, що зростають в урочищі Корогод, занесено до Зеленої книги України.

У центральній, найбільш обводненій частині болотного масиву, зосереджені низинні болота. Тут переважають очерет та осока омська. Звичними є такі болотні види як смовдь болотяна, вербозілля звичайне, куничник сіруватий.

ВЕРБА ЧОРНИЧНА

Загальна характеристика. Кущ заввишки 0,5-1 м. Гілки тонкі, жовтувате- або червонувато-бурі. Листки завдовжки 1-3 см, сизуваті, дрібні, округлояйцевидні або еліптичні, з одиничними зубчиками та густою сіткою жилок. Квітки дрібні, зібрані у пухкі сережки. Плід - вузька, майже шиловидна коробочка. Цвіте у травні - червні. Плодоносить у липні. Розмножується насінням і вегетативно (гілки добре вкорінюються) .

Охороняється в заказнику загальнодержавного значення «Перебродівський» у Рокитнівському і Дубровицькому районах.

"Сира Погоня" - єдиний болотний масив в Україні з горбисто-мочажинним природним комплексом, характерним для північних боліт. На ньому переважають верхові болотні угруповання, занесені до Зеленої книги України. Горби мають округло-витягнуту форму і вкриті пригніченою сосною на сфагновому покриві. Тут ростуть нечисленні види рослин, які можуть витримати ці скрутні умови бідного мінерального живлення та високої кислотності. На горбах поряд з комахоїдною рослиною - росичкою круглолистою - росте рідкісний вид, занесений до Червоної книги України - журавлина дрібноплода.

Обводнені мочажини щільно затягнуті сфагновими мохами - здебільшого сфагнумом загостреним. На сфагновому покриві переважають шейхцерія болотна, осока багнова, зростають такі північні болотні рослини, як бобівник трилистий, образки болотні.

Росте на території нашого району –

РОСИЧКА СЕРЕДНЯ, росичка проміжна (Занесена до Червоної книги України)

Охороняється в заказнику загальнодержавного значення Перебродівський – у Рокитнівському та Дубровицькому районах. Популяції нечисленні, спостерігається їхнє скорочення. Причини зміни чисельності осушення та освоєння боліт.

Загальна характеристика. Багаторічна трав'яниста комахоїдна рослина заввишки 3-12 см. Стебло (1 або 2-3) біля основи коліноподібне, висхідне. Листки клиновидно-оберненояцевидні, зверху і по краях вкриті залозистими волосками, утворюють прикореневу розетку. Квітки білі, зібрані (по 4-10) у суцвіття. Плід - грушовидна, борозенчаста коробочка. Цвіте у червні - липні. Плодоносить у серпні. Розмножується насінням.

Охороняється у заказниках загальнодержавного значення: Сира Погоня (Рокитнівський р-н), Перебродівський (Рокитнівський та Дубровицький р-н).

У заказнику загальнодержавного значення Сира Погоня - у Рокитнівському р-ні
росте

ЖУРАВЛИНА ДРІБНОПЛОДА (Занесена до Червоної книги України)

Загальна характеристика. Сланкий вічнозелений кущик заввишки 10-30 см. Стебло тонке, нитковидне. Листки дрібні (завдовжки 3-6 мм). Квітки одиничні, на голих квітконіжках. Плід - куляста темно-червона ягода (діаметр 0,5-1 см). Цвіте у травні - червні. Плодоносить у серпні - вересні. Розмножується вегетативно та насінням. Причини зміни чисельності. Осушення та освоєння боліт.

Ділянка "Сомино" за характером рослинного покриву має основні риси Західного Полісся. Це велика ділянка перехідних боліт, збережена в природному стані. Тут росте багато рідкісних болотних видів рослин: росичка проміжна, шолудивник королівський, лікоподієла заплавна, ситник бульбастий, верба чорнична, хамарбія болотна, поширені реліктові види - верба лапландська, осока тонкокореневищна. Масив Сомино - одна з найбагатших у флористичному відношенні ділянок заповідника.

"Білоозерська" ділянка відзначається різноманіттям болотних комплексів.

У долині річки Березини виявлена майже вся гамма болотних рослинних угруповань Українського Полісся - від осоково-гіпнових до осоково-сфагнових. Підвищені елементи рельєфу займають соснові ліси зеленомохові та чорницеві, ще вищі - лишайникові, а знижені - заболочені ліси з багном болотним та молінією.

На території Білоозерського масиву знаходиться озеро Біле карстового походження. По його берегах негустими смугами ростуть очерет і куга озерна, подекуди на воді трапляються ділянки з лататтям білим.

Загалом на території заповідника зберігаються ділянки, на яких представлені 10 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Кількість видів судинних рослин у Рівненському заповіднику за попередніми даними становить 563 види. Флора нижчих рослин на сьогодні вивчена недостатньо: поки що відмічено наявність 20 видів мохоподібних, 26 видів лишайників. На території заповідника зареєстровано 101 вид грибів.

У складі флори заповідника зустрічається 28 рідкісних видів, занесених до Червоної книги України. Крім них, тут росте кілька дуже рідкісних видів, які потребують занесення до Червоної книги України. Це осоки дводомна, тонкокореневищна, торфова, верба лапландська. Із рослин, що зростають у заповіднику, 2 види занесено до Європейського червоного списку, 1 вид - до Додатку 1 Бернської конвенції, 28 видів віднесені до списку

регіонально рідкісних видів.

Поліський заповідник

Розташування: Житомирська область, Овруцький та Олевський райони

Площа: 20104,0 га

Підпорядкування: Державний комітет лісового господарства України

Поштова адреса: 11122, Житомирська обл., Овруцький р-н, с. Селезівка

Тел.: (04148) 3-42-88; 5-12-83

Поліський природний заповідник було створено постановою Ради Міністрів УРСР від 12 листопада 1968 року № 568.

Площа заповідника становить 20104,0 га, площа його охоронної зони - 14146,0 га.

Заповідник розташований у північно-західній частині Центрального, або Житомирського, Полісся України. Це типовий і, разом з тим, унікальний куточок мальовничої поліської природи у межиріччі р. Уборті та її притоки - р. Болотниці. Територія заповідника знаходиться на межі Українського кристалічного щита та Прип'ятьської низовини. Основу геологічної будови становлять докембрійські породи (граніти, гнейси, лабрадорити, кварцити, габро).

У заповіднику представлені як типові для Полісся рослинні угруповання, так і унікальні, які більше не зустрічаються ніде в Україні. До останніх належать, зокрема, бореальні (північні) угруповання - лісові та болотні.

З давніх-давен на цій території переважали соснові ліси, які нині займають 77,1 % площі вкритих лісом земель заповідника. Частка березових лісів становить 16,8 %, а вільхових та інших - 6,1 % лісовкритих площ.

Розподіл рослинних угруповань у заповіднику визначається глибиною залягання ґрунтових вод, тобто розміщенням ценозу на певному елементі рельєфу: на піщаній дюні, її схилі, у міждюнній улоговині тощо. Привершинні ділянки піщаних дюн зайняті лишайниковими борами (біломошниками), рідкісними для України. Сосни тут низькі, у віці 50-70 років мають висоту не більше 10 м. Ґрунтозахисне значення цих угруповань зна

На більш понижених ділянках рельєфу сформувалися соснові ліси з чорницею, брусницею, вересом та зеленим мохом. У міждюнних улоговинах ростуть сосняки довгомошні та сфагнові. В заплавах річок зосереджені березові та березово-вільхові ліси, подекуди з домішкою осики. У південно-східній частині заповідника є ділянки осикових, дубових і дубово-соснових лісів.

Переважають у заповіднику типові поліські болота, більшість яких належить до мезотрофних. Загалом площа боліт і заболочених лісів становить близько 5 тис. га. Це насамперед рідколісні осоково-сфагнові болотні комплекси. Унікальними є опуклі оліготрофні болота, де домінують бурі й червоні сфагнові мохи. На болотному масиві Спуди ростуть льодовикові реліктові та арктобореальні види, зокрема шейхцерія болотна та журавлина дрібноплода.

До Зеленої книги України занесено 10 рослинних угруповань: 4 лісових, 2 болотних та 4 водних. З лісових угруповань охороняються соснові ліси чорничні та зеленомохові - типові для Українського Полісся, соснові ліси плаунові, а також соснові ліси ялівцеві - рідкісні лісові угруповання, які на території країни знаходяться на крайній межі свого поширення. Серед болотних рослинних угруповань збереглися сосново-сфагнові опуклі верхові болота з журавлиною дрібноплодою та рідкісні реліктові шейхцерієво-сфагнові. Значного поширення в заповіднику набули водні угруповання з участю водяного горіха плаваючого, лілії білої, глечиків жовтих та їжачої голівки малої.

Флора судинних рослин нараховує 604 види, мохоподібних - 139, водоростей - 376, лишайників - 140, грибів - 42 види. Надзвичайне значення має Поліський природний

заповідник для збереження фітогенофонду рідкісних видів рослин, занесених до Червоної книги України. Тут росте 20 таких видів вищих рослин, а два види (козельці українські та сілка литовська) занесені до Європейського червоного списку.

Серед рідкісних видів найчисленнішими є представники родини орхідних - гудайера повзуча, пальчатокорінники Фукса, Траунштейнера і травневий, любка дволиста; родини плаунових: діфазіаструм сплюснутий, плаун колючий, лікоподієла заплавна. Значну наукову цінність становлять реліктові види: верби лапландська і чорнична, шейхцерія болотна, осока багнова, шолудивник королівський. У заповіднику охороняються також водяний горіх плаваючий, росичка проміжна, ситник бульбистий, журавлина дрібноплітна. У флорі заповідника відмічено багато цінних лікарських рослин: цмин пісковий, звіробій, брусниця, чорниця і такий тайговий вид, як мучниця, або ведмеже вухо

Рідкісні та зникаючі види флори, що охороняються на території Поліського заповідника: росичка проміжна, годуйера повзуча, шолудивник королівський, пальчатокорінник траунштейнера, пальчастокорінник плямистий, водяний горіх плаваючий, лікоподієла заплавна, діфазіаструм сплюснутий, плаун колючий, журавлина дрібноплітна.

Виявилось також, що звуження ареалу цього виду на Поліссі в цілому пов'язане з осушувальними роботами. Ця орхідея виявилася вкрай чутливою до змін водного режиму. Пальчатокорінник Траунштейнера – орхідея характерна для півночі Росії та Скандинавії, належить до найбільш рідкісних видів Полісся. Нажаль єдине відоме раніше місцезнаходження рослини в урочищі Йосипове болото на сьогоднішній день не підтверджене. Причини зникнення цієї орхідеї також пов'язують в основному меліорацією.

Заповідні ліси

Тип лісу визначається знаходженням його на певному елементі рельєфу: на піщаній дюні, на схилі, у міждюнній впадині. Привершинні ділянки піщаних гряд займають лишайникові бори. Це низкорослі ліси, які зростають на бідному, піщаному ґрунті у критичних умовах. Сосни тут втрачають свою граціозність, крони їх набувають куцувидної форми, стовбури викривлюються. В народі ці ліси називають біломошниками, бо пісок між деревами вкритий тут суцільним килимом світло-сірих лишайників. Біломошники дуже важливі, оскільки вони захищають ґрунти від ерозії.

На схилах піщаних гряд та рівнинних ділянках зростають зеленомошні та лишайниково-зеленомошні сосняки. Це світлі ліси, де досить багато чорниці та брусниці, [вересу](#). В заповіднику збереглися рідкісні ялівцево-лишайникові ліси. Одними з найрідкісніших ценозів в Українському Поліссі є бори, в наземному покриві яких зустрічається [діфазіаструм сплющений](#) і триколосковий. Дещо більшу площу займають соснові ліси з плауном колючим.

Низинні ділянки займають заболочені сосново-березові ліси зі сфагновим мохом, які переходять в лісові болота. Незначне поширення на території заповідника мають березово-соснові ліси довгомошні, які зустрічаються невеликими смугами по окраїнах боліт, або займають невеличкі острівки в болотних масивах.

Болота

Площа боліт та заболочених лісів заповідника складає біля 5.0 тис. га. Болота — це акумулятори та регулятори запасів вологи. Під час дощу вони накопичують воду, а під час посухи — віддають. Болота підтримують рівновагу у багатьох природних процесах, створюють особливий мікроклімат без різких коливань температури. Вони утворюють цілі системи, де знайшли притулок багато рідкісних видів рослин та тварин.

На заповідних землях представлені три типи боліт: верхові, перехідні і низинні. Низинні болота живляться багатими на мінеральні елементи ґрунтовими та підземними водами. На них зростають осоки, бобівник, очерет, куничник, гіпнові мохи. Формуються такі болота в заплавах річок Жолобниці, Плотниці і Болотниці.

Верхові болота бідні на мінеральні солі, висококислотні. Живляться в основному атмосферними опадами. Нестачу мінеральних елементів можуть витримати лише деякі види рослин: [багно](#) , [андромеда](#) , [пухівки](#) , [сфагнові мохи](#) , [журавлина](#) . Унікальними в заповіднику є оліготрофні верхові болота, які поширені в основному в північній та західній частині заповідника. Вони формуються в котловинах піщаних терас. Для них характерні поклади торфу товщиною 1.5-2.5 метра. До найцікавіших належать верхові болота, де зростають переважно бурі та червоні сфагнові мохи. Тут зустрічаються рідкісні, реліктові види (шейхцерія болотна, журавлина дрібноплода, верби лапландська та чорнична).

Перехідні болота поєднують риси низинних і верхових боліт. Це типові поліські болота, вкриті травою та мохами. Дерева (сосни та берези) зустрічаються рідко, з чагарників присутні [буцяхи](#) , [багно](#) , [андромеда](#) . Тут зустрічаються комахоїдні рослини [росичка](#) та пухирник.

Рослини з Червоної книги України (3 видання, 2009 рік), які зростають на території Поліського природного заповідника

Вищі судинні рослини

1. Зелениця сплюснута (дифазіаструм сплюснутий) *Diphasiastrum complanatum* (L.) Holub
2. Зелениця триколоскова (дифазіаструм триколосковий) *Diphasiastrum tristachyum* (Pursh) Holub
3. Зелениця Цайллера (дифазіаструм Цайллера) *Diphasiastrum zeileri* (Rouy) Holub
4. Плавунець заплавний (лікоподієлла заплавна) *Lycopodiella inundata* (L.) Holub
5. Плаун річний *Lycopodium annotium* L.
6. Осока тонкокорневищна *Carex chordorrhiza* Ehrh.
7. Півники сибірські *Iris sibirica* L.
8. Ситник бульбистий *Juncus bulbosus* L. (*J. supinus* Moench)

9. Лілія лісова *Lilium martagon* L.

10. Зозульки Фукса (пальчатокорінник Фукса) *Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Soo

11. Зозульки м'ясочервоні (пальчатокорінник м'ясочервоний) *Dactylorhiza incarnata* (L.) Soo s.l.

12. Зозульки травневі (пальчатокорінник травневий) *Dactylorhiza majalis* (Richb.) P. F. Hunt et Summerhayes

13. Зозульки Траунштейнера (пальчатокорінник Траунштейнера) *Dactylorhiza traunsteineri* (Saut. ex Rchb.) Soo

14. Коручка чемерникоподібна (коручка широколиста) *Epipactis helleborine* (L.) Crantz

15. Гудієра повзуча *Goodyera repens* (L.) R. Br.

16. Любка дволиста *Platanthera bifolia* (L.) Rich.

17. Шейхцерія болотна *Scheuchzeria palustris* L.

18. Береза темна *Betula obscura* A. Kotula

19. Смілка литовська *Silene lithuanica* Zapal.

20. Росичка середня *Drosera intermedia* Hayne

21. Хамедафна чашечкова (торф'яниця чашечкова) *Chamaedaphne calyculata* (L.) Moench

22. Журавлина дрібноплода *Oxycoccus microcarpus* Turcz. ex Rupr.

23. Астрагал піщаний *Astragalus arenarius* L.

24. Пухирник середній *Utricularia intermedia* Hayne

25. Пухирник малий *Utricularia minor* L.

26. Шолудивник королівський *Pedicularis sceptrum-carolinum* L.

27. Сон розкритий *Pulsatilla patens* (L.) Mill.

28. Верба лапландська *Salix lapponum* L.

29. Верба чорнична *Salix myrtilloides* L.

30. Водяний горіх плаваючий *Trapa natans* L.

Мохи

30. Сфагн м'який *Sphagnum molle* Sull.

31. Сфагн тоненький *Sphagnum tenellum* (Brid.) Pers. ex Brid)

Водорості

- 33. Батрахоспермум драглистий *Batrachospermum gelatinosum* (L.) D.C.
- 34. Бульбохета майже квадратна *Bulbochaete subquadrata* Mrozinska-Webb
- 35. Роя англійська *Roya anglica* G.S. West in Hodgetts
- 36. Бамбузіна Бребіссона *Bambusina brebissonii* Kutz ex Kutz

Поширена в нашому районі, як і майже по всій Україні,

Ожина сиза, або звичайна (*Rubus caesius* L.)

Місцеві назви - ожинник, глуха малина. Кущ родини розових (Rosaceae) 0,5 - 1,5 м заввишки. Річні пагони дугоподібно вигнуті, циліндричні, з сизим нальотом, густо вкриті прямими або вигнутими шипиками. Верхівки пагонів, пригинаючись до поверхні ґрунту, здатні укорінюватись. Листки трійчасті, з обох боків розсіяноволосясті, з широколанцетними прилистками, листочки по краю неправильно надрізано-зубчасті. Росте в підліску мішаних і листяних лісів по берегах озер, річок, на вирубках, по балках. Тіньовитривала рослина. Період цвітіння розтягнутий з травня по серпень, плоди досягають через 4-6 тижнів після цвітіння.

Плоди вживають у їжу свіжими і сушеними, використовують також для приготування варення, сиропів, вина, безалкогольних напоїв, екстрактів, желе, мармеладів.

З давніх часів цей невисокий багаторічний чагарник вважається чудовим ягідною і лікарською рослиною. Ще не так давно за ожиною, або, як її часто називали, жевіною, ожіною, виходили цілими селами, збирали солодку ягоду в кошики, і готували сиропи, соки, мармелад, джем, варення.

Чорниця (лат. *Vaccinium myrtillus*) На Русі чорницю називали "молодильною ягодою". Вважали, що вона омолоджує організм. Наші предки знали цілющу силу чорниці. Чорниця є найпопулярнішою народною лікарською рослиною, особливо її ягоди, як сушені, так і свіжі, а також засипані цукром. У ягодах і листі чорниці виявлено чимало корисних речовин.

Брусниця (vassa) Родова назва утворена від латинського басса, зміненого в васса - ягода. Видове визначення походить від vitis - виноградна лоза і idaea - виростає на гірському масиві Іда на острові Крит, а багатством біологічно активних речовин і мінеральних солей журавлина є однією з найбільш корисних дикорослих ягід, застосовуваних для лікування багатьох захворювань.

За багатством біологічно активних речовин і мінеральних солей журавлина є однією з найбільш корисних дикорослих ягід, застосовуваних для лікування багатьох захворювань.

ШЕИХЦЕРІЯ БОЛОТНА

Загальна характеристика. Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 10-25 см. Кореневище повзуче, коротке, з довгими підземними пагонами. Стебло сплющене. Листки вузьколінійні, жолобчасті, нижні - зближені, довші за верхні. Квітконіжки завдовжки 2,5 см, прямостоячі, квітки жовто-зелені. Цвіте у травні - липні, плодоносить у серпні - вересні. Розмножується вегетативно.

Чисельність. Популяції нечисленні.

Причини зміни чисельності. Осушення та освоєння боліт.

В районі Білого озера є рідкісні й цікаві рослини. Це лікопадієла заплавна, цмін піщаний, росичка круглоста; осоки (хонкокорневищна, багнова, дводомна). Біля могутніх ялин знайшла собі місце, корячка болотна — поліська орхідея з дуже красивою квіткою. Із сосною подружилась зелена кучерява коничка. У воді озера біля берега знайдено рідкісну рослину — молодильник озерний, який раніше був більш відомий у Воронківському озері.

ДЕРЕВІЙ ЦІЛОЛИСТИЙ

Achillea ptarmica — багаторічна трав'яниста рослина родини айстрових (складноцві-тих).

Стебла

одиночні, прямостоячі, розгалужені, біля основи здерев'янілі, 30—120 см заввишки. Листки цілісні, голі або слабо-опушені, сидячі, вузьколанцетні, двічіпилчасті, до 6 мм завширшки.

Квітки

зібрані в кошики, що утворюють негустий щиток; крайові квітки (їх 8—14) язичкові, маточкові, білі, серединні — трубчасті, двостатеві.

Плід

—

сім'янка.

Цвіте у липні — вересні.

Поширення. Росте на вологих луках, по берегах річок і водойм на Прикарпатті і зрідка на Поліссі (в західній частині).

Сировина. Використовують траву, зібрану під час цвітіння рослини. Зрізають верхівки стебел (без здерев'янілих частин). Сушать під наметом або на горіщі. *Росли на неофіцикалька.*

Хімічний склад. Кошики містять алкалоїд ахілін і ефірну олію, до складу якої входить стеароптен. У листках є значна кількість (до 90 мг%) аскорбінової кислоти.

Фармакологічні властивості і виї користання. Рослина відома в на-родній медицині як кровоспинний, ранозагоювальний та знеболюю-чий засіб, її використовували при виразковій хворобі шлунка, при туберкульозі легень, геморої, мат-кових кровотечах, зубному болі, для загоювання ран і виразок.

Сторінками Червоної книги України.

Зникаючі рослини

Він з – під снігу виглядає, весну першим зустрічає!

Підсніжникї білосніжнийї - багаторічна трав'яниста рослина заввишки 8-15 см. Яйцеподібна цибулина (діаметром 1-2 см.)має буру оболонку. Два сизих листки лінійні, пласкі. Стебло під час цвітіння удвічі довше за листок. Квітка одна, повисла. У неї три зовнішні білі пелюстки та три внутрішні – значно коротші, з виїмками та зеленою цяткою по краю. Цвіте у березні – квітні. Плодоносить у травні, а потім зникає і більшу частинуї свого життя перебуває в ґрунті – у вигляді цибулини. Розвиток розпочинається восени і триває під снігом усю зиму. Розмножується цибулинами та насінням.

Проте цих красивих рослинї стало обмаль у лісах. Адже бездумно нищать їх люди. Рвуть квіти, несуть з лісу оберемками, продають букетики, які згодом викидають.

Сумно. Коли ж замисляться люди й припинять нищити окрасу лісу – не зриватимуть підсніжники?

Про весняні дзвіночки, що сон навівають.

Сон великий – багаторічна трав'яниста рослина заввишки 10 -40 сантиметрів. Листки в неї дуже розсічені. Крупна, келихоподібна квітка (діаметром близько 7 см) має світло – фіолетові тоненькі шовковисті пелюстки. Уся рослина густо вкрита м'якенькими жовтуватими волосками. Цвіте у квітні – травні. Плоди з насінням визрівають у червні – липні. Чисельність усіх видів сону в природі дуже швидко скорочується через яскраво виражені декоративні властивості.

Ці рослини називають соном, сон – зіллям, сон – травою та сончиком. На ніч та на негоду їхні квітки закриваються і схиляють головки, ніби засинають.

Наші предки вірили: якщо покласти сон – траву під голову на ніч, то уві сні дізнаєшся про своє майбутнє.

Легенда розповідає. Що колись один мисливець побачив, як ведмідь лизав корінь сону, а потім відразу солодко заснув. Чоловік і собі спробував, так і його сон зморив.

Ще у давнину помітили, що сон – зілля – лікарська рослина. Щоправда - дуже отруйна. Виявляється у малих дозах деякі отрути мають лікувальні властивості.

Через красу та лікувальні властивості сон нещадно винищують.

А як хочеться, щоб збереглися назавжди чудові фіолетово – лілові килимки сону в наших лісах !

Рослина із застережною назвою

Вовчі ягоди пахучі – вічнозелений кущ заввишки 10-30 сантиметрів. Має сіро – коричневу кору і прямостоячі або трохи зігнуті гілки. Листки лопатоподібної форми, невеликі (близько 15мм завдовжки), шкірясті. Цвіте рослина у травні – липні. У квітки чотири темно – рожеві, часом світло – рожеві або навіть білі пелюстки. Вони зібрані в пучечки, ніби головки, на кінцях стебел. Квітки мають приємний аромат, проте він може спричинити в людини запаморочення й отруєння. Зазвичай рослини з неїстівними плодами в народі називають «вовчими». Але назва вовчі ягоди є науковою. Ці рослини, на жаль, дуже отруйні. Особливо небезпечні в них плоди – жовто – бурі ягоди, привабливі на вигляд. Вони так і просять, щоб їх скуштували. Та навіть кілька ягідок становлять небезпеку для життя людини. А от пташки залюбки ласують ягодами – кістянками, і отрута їм не шкодить. Ніколи не їж ягід яких не знаєш! Плоди визрівають у липні – серпні. Розмножується насінням, яке розповсюджують пташки, або розростанням кущиків.

Цей вид рослин цікавий тим, що є реліктом – живим залишком та свідком давньої льодовикової епохи, ровесником вимерлих мамонтів!

Ніколи не їж ягід яких не знаєш!

Чому зникають лісові красуні?

Лілія лісова, лілія кучерява

Росте в лісах красуня – царівна із золотими кучерями – лілія лісова. Під

Легенда розповідає, що лілія виросла із серця воїна, який поліг у бою за батьківщину. З того часу квітка є символом хоробрості та стійкості.

Наукова латинська назва квітки – лілія мартагон – у перекладі означає лілія з планети Марс. А Марс у римській міфології вважався богом війни та покровителем воїнів. Народні назви квітки – маслянка, масляночка – вказують на те, що лілія – їстівна рослина. Колись народи, які населяли Сибір, їли її цибулини вареними, печеними або сирими. Якути висушували цибулини, перемелювали на борошно і пекли з нього хліб. В Україні лілію називали лісовою, бо росло її в наших лісах дуже багато. У давні часи цибулини згодовували коровам, щоб молоко було жирнішим.

Декоративні лілії вирощували ще за дві тисячі років до нової доби. У Стародавньому Римі вважали, що після троянди немає квітки прекраснішої, ніж лілія. Росте лілія надзвичайно повільно. Якщо вона

Lilium martagon — багаторічна цибулинна рослина родини лілійних. Цибулина яйце-видна, жовтаво-кремова, складається з багатьох м'ясистих лусок.

Стебло

пряmostoяче, нерозгалужене, зелене або з червонува-тими крапками, голе або опушене, 50—150 см заввишки. Листки цілокраї, еліптично-ланцетовидні; верхні й нижні — чергові, середні — зібрані по 5—8 у кільце, більші за нижніх і верхніх.

Квітки

правильні, двостатеві, великі, ясно-пурпурові, з темно-фіолетовими плямами, зібрані у верхівкові рідкі китиці.

Плід — коробочка.

Цвіте у червні — липні.

Поширення. Рідкісна рослина. За-несена до Червоної книги Української РСР. Культивується як декоративна.

Сировина. З лікувальною метою використовують квітки, листки і цибулини. Рослина неофіціальна.

Хімічний склад не вивчено.

Фармакологічні властивості і ви́ користання. В народній медицині рослину використовують як се-чогінний, болетамувальний і рано-загоювальний засіб та при жовтя-ниці. Цибулини їстівні, їх їдять свіжими або печеними, про запас сушать. Сушені цибулини пере-мелюють на борошно, з якого готують поживну корисну молоч-ну кашу.

Конвалія травнева

На лісовій галявині красується ніжна квітка конвалія. Її яскраво-білі порцелянові дзвіночки приваблюють своєю мініатюрністю і незвичайною правильністю форм. Струнке зелене стебельце поступово тоншає на верхівці. Скромні дзвіночки наче співають величальну пісню приходу найкращої пори року — весни, яка несе на своїх крилах надію, щастя, чистоту почуттів.

За однією з легенд, конвалія виникла від сміху лісової дівчини Мавки, яка вперше відчула хвилююче почуття кохання. Тому квітка вважається провісницею щирих почуттів, радості й любові.

За іншими джерелами, ці лісові квітки вирости там, де капали на землю сльози дівчини з туги за нареченим, що загинув у бою з загарбниками.

Квітка є символічною ознакою пробудження від довгого зимового сну чарівної природи. Конвалія занесена до Червоної книги. Тому бережливе ставлення до рослини — це збереження неоцінних скарбів лісу.

Конвалія звичайна ([лат.](#) *Convallaria majalis* L.) — багаторічна квітуча рослина. Назва роду з латини *Convallaria majalis* **конваллярія майяліс** ([лат.](#) *Convallaria majalis*) означає: «лілія долин, квітуча в травні»

Конвалії отруйні. [Худоба](#), наївшись їх, гине. У людини при отруєнні конвалією з'являється нудота, запаморочення, судоми. Як першу допомогу в цьому випадку дають блювотні засоби і промивають шлунок.

Трав'яниста багаторічна рослина (10-25 см заввишки) з довгим розгалуженим, повзучим кореневищем і пучками коренів. Квітконосне стебло голе, прямостояче, безлисте, оточене при основі трьома-шістьма бурими піхвами. Листки прикореневі, звичайно їх два, зрідка один або три, довгасто-овальні або еліптичні, великі (10-16 см завдовжки, 4-6 см завширшки). Основа листка клиноподібна, у зовнішнього листка вона переходить у довгу піхву, яка обволікає стебло і черешок внутрішнього листка. Квітка зібрана на верхівці стебла в однобічну 6-10-квіткову китицю. Квітконіжки при основі з коротким півчастим приквітком. Квітки правильні, з простою округло-дзвоникоподібною, білою, шестизубчастою оцвітиною (до 10 мм у діаметрі). Тичинок шість, маточка одна, стовпчик один, зав'язь верхня. Плід — малонасінна червона ягода. Плоди конвалії поїдається

птахами, і насіння конвалії переносяться в шлунку птахів на далекі відстані.

Росте конвалія в мішаних і листяних лісах. Тіньовитривала рослина. Цвіте в травні.

Поширена майже по всій Україні, крім півдня [степу](#) і [високогір'я](#) [Карпат](#) . Заготівля можлива у [Львівській](#)

[Івано-Франківській](#)

[Тернопільській](#)

[Закарпатській](#)

[Полтавській](#)

[Вінницькій](#)

[Кіровоградській](#)

[Черкаській](#)

[Чернівецькій](#)

[Житомирській](#)

[Київській](#)

[Сумській](#)

, на півночі

[Харківської](#)

та в інших областях. Часто утворює куртини і зарості. Запаси сировини значні, проте у зв'язку а хижацькою заготівлею на букети потребує охорони.

Лікарська, [ефіроолійна](#) , отруйна і декоративна рослина.

У науковій медицині використовують квітки, листки і надземну частину конвалії — *Flores*,

Folia

та

Herba Convallariae

. Лікарські препарати з конвалії у вигляді настоянок трави, настоїв, корглікону, крапель Зеленіна рекомендуються при серцевій недостатності, кардіосклерозі, пороках та неврозах серця. Конвафлавін марелін — при захворюваннях печінки, сечового та жовчного міхурів.

Рослина містить [глікозиди](#), що регулюють серцеву діяльність (є вказівки, що вони не мають рівноцінних синтетичних замінників), біологічно активні речовини капіляророзміцнюючої, протизапальної, спазмолітичної, судиннорозтиряючої дії, а також терпеноїди, [флавоноїди](#), [кумарини](#), [сапоніни](#), [стероїди](#), [ефірну олію](#) та [цукор](#), [яблучну](#) й [лимонну](#) кислоти.

У [народній медицині](#) конвалію застосовують при водянці, хворобах серця, [епілепсії](#), хворобах очей, від пропасниці, головного болю, паралічу, як заспокійливий, сечогінний засіб, при безсонні. У [гомеопатії](#) й ветеринарії використовують конвалію у свіжому вигляді.

Квітки конвалії містять ефірну олію (до 0,9%), яка дуже ціниться в парфумерії, з квіток готують есенцію, що входить до складу найвищих сортів духів. Вся рослина конвалії отруйна.

Рослина декоративна, придатна для декорування затінених вологих місць у садах і лісопарках. Збирають квітки й траву в період цвітіння, зрізуючи ножами або серпами, складають у кошики або мішки і відправляють зразу ж на місце сушіння або переробки. Сушать на горищах під залізним дахом або під наметами, розстилаючи сировину тонким шаром на папері або тканині і періодично помішують. Пакують у мішки або тюки вагою по 20, 50 кг. Зберігають не довше двох років.

Барвінок малий (*Vinca minor* L.; місцеві назви — *зелепія*, *могильник*, *барвін-зілля*, *хрещатий барвінок*) — рослина родини [Барвінкових](#) (*Аросу* [их](#) *пасеае*) роду [Барвінок](#) (*Vinca*).

Барвінок малий — вічнозелений півкущик 30-60 см заввишки.

Квітка і листя барвінка малого

[Кореневище](#) — тонке, горизонтальне, до 70 см завдовжки.

[Стебла](#) барвінка — повзучі, розгалужені, у вузлах укорінюються.

[Листки](#) — супротивні (3-7 см завдовжки, 2,5 см завширшки), еліптичні, шкірясті, вічнозелені, голі, зверху блискучі, по краях гладенькі.

[Квітки](#) — двостатеві, правильні, пазушні, поодинокі, на довгих квітконосах. [Оцвітину](#) — подвійна, п'ятичленна. Чашечка зрослолиста, частки її ланцетні, голі, віночок синій, трубчасто-лійкоподібний (до 25 мм у діаметрі), трубочка віночка завдовжки до 2 мм.

[Тичинок](#)

п'ять,

[маточок](#)

— дві, зав'язі верхні.

Плід складається з двох видовжених, стрічкоподібних [листянок](#).

Барвінок малий росте у [листяних лісах](#), переважно в грабових або в грабово-дубових, часто утворює суцільні зарості на десятках гектарів. Тіньовитривала рослина.

Період цвітіння — у [травні](#) — [червні](#).

Барвінок малий поширений у [Карпатах](#), [Розточчі](#) — [Опіллі](#), західному [Поліссі](#), [Лісостепу](#) (крім [Донецького](#)), західному Степу.

Культивують у [парках](#), на [кладовищах](#).

Основні заготівлі провадять у [Закарпатській](#), [Львівській](#), [Івано-Франківській](#), [Чернівецькій](#),
[Тернопільській](#),
[Хмельницькій](#),
[Вінницькій](#)
областях, заготівля можлива також у
[Волинській](#),
[Рівненській](#),
[Житомирській](#),
[Київській](#),
[Чернігівській](#),
[Сумській](#),
[Полтавській](#),
[Харківській](#),
[Черкаській](#),
[Кіровоградській](#)
областях.

Запаси [сировини](#) барвінку малого є великими.

Барвінок малий — лікарська, отруйна і декоративна рослина.

У науковій медицині використовують траву барвінку малого (*Herba Vincae minoris*). З неї виготовляють препарат девінкан (містить [алкалоїд](#) [вінкамін](#) у таблетках і ампулах, який застосовують при [гіпертонічній хворобі](#) першої і другої стадій та серцебитті неврогенного характеру і вегетативних [неврозах](#)).

З барвінку виготовляють препарати, які застосовують при [головних болях](#) як засіб, що розширює судини [головного мозку](#). Трава барвінку малого містить [алкалоїди](#).

Вінин

, пубесцин

, мінорин ізовінкамін

, віназид

У народній медицині траву барвінку малого використовують як кровоочисний, в'яжучий, легкий [проносний](#) і кровоспинний засіб, при [кровоточивості](#) ясен і зубному болю, неприємному запаху з рота, хворобах горла, а також при [bronхітах](#), запаленні тонкого і товстого кишківника.

Слід пам'ятати, що барвінок малий є отруйною рослиною, тому препарати з неї треба точно дозувати. Тварини її не поїдають.

Барвінок малий, як і решта видів [барвінку](#), є улюбленою декоративною рослиною [українців](#).

Барвінок малий широко культивують у

[парках](#)

, лісопарках, скверах, суцільних насадженнях і куртинами на схилах, ровах, кам'яних гірках. Його вирощують на

[кладовищах](#)

і в горщиках на

[балконах](#).

Краще за все барвінок росте в напівтіні на пухкому, перегнійному [грунті](#), може розвиватися і на відкритих місцях. Виведені

[садові](#)

форми з білими, чорно-фіолетовими, мідно-червоними і пурпурово-червоними квітками, з сріблястим листям, жовтим по краю або строкатим.

Заготовляють траву барвінку малого навесні і на початку літа під час і після цвітіння (травень — червень), зрізуючи її [серпами](#) або [ножами](#). Не можна виривати рослини з кореневищами.

На одних і тих же масивах заготовляти цю рослину можна через 3—5 років.

Траву сушать на горищах або під навісами з гарною вентиляцією, розстеливши тонким

шаром (3-5 см) на папері або тканині.

Сировину [експортують](#) за кордон. Пакують її в льняно-джгутові мішки однакової ваги, зберігають у сухих, добро провітрюваних приміщеннях на стелажах або підтоварниках.

Вид потребує дбайливого використання та охорони.

Дерева Полісся

Сама назва — Полісся свідчить про те, що тут багато лісів: ними покрита четверта частина території. Крім того, в Поліссі значні території зайняті лучною рослинністю і рослинністю боліт(7%).

Серед лісів Полісся зустрічаються чисті соснові ліси, сосново-дубові, вільхові, березові, ялинові.

Чисті соснові ліси, або бори, займають у Поліссі значні площі. Найчастіше вони ростуть по берегах річок на піску з малою кількістю поживних речовин. Дерева ростуть не густо, кущів майже немає, а трав часто нема зовсім, є лише ті, що пристосувалися до таких умов.

Залежно від характеру і різноманітності ґрунтів на Поліссі зустрічаються сосняки-біломошники, сосняки-зеленомошники, сосняки-брусничники і сосняки-чорничники.

Як правило, сосняки-біломошники ростуть на більш підвищених місцях (валах, кучугурах), де ґрунти дуже бідні. Трав'янистий покрив у них майже не розвинутий, скрізь панує лишайник кладонія (оленячий лишайник). Він утворює в сухих соснових лісах суцільні сірувато-білі килими. Світлолюбний, посухостійкий, він у суху пору року так висихає, що

ламається від дотику. Розмножується, як і всі лишайники, здебільшого шматочками слані. Якщо є можливість показати його старшим дошкільникам, то можна розповісти, що оленячого лишайнику росте багато на півночі, де він є основною їжею для північних оленей. Використовують оленячий лишайник для лікування.

На більш зволжених, понижених ділянках рельєфу ростуть сосняки-зеленомошники з суцільним моховим покривом. Він складається в основному з плевроцію. Галузисті розпростерті гілочки плевроцію густо вкриті маленькими листками, що налягають один на одного. Плевроцій утворює жовтувато-зелені килими у лісі. Часто поруч з плевроцієм росте дікран. Його невисокі стебла вкриті дрібненькими листочками. На більш зволжених місцях росте зозулин льон, який створює оксамитово-зелені мохові килими. Його тендітне нерозгалужене стебельце вкрите короткими відстовбурченими листками.

Сосна звичайна

Одне з найважливіших лісоутворюючих дерев країни. Невिбаглива до кліматичних умов. В посадках сосна широко розповсюджена по всій території України. Як і всі голонасінні, це вітрозапилювана рослина. В кінці весни відбувається її «цвітіння». Мікростробіли (чоловічі шишки) утворюють величезну кількість пилку. Що вітром розноситься на макростробіли (жіночі шишки). Насіння досягає восени, а висипається в лютому.

Сосна. Оспівана в піснях, опоетизована в легендах, вона завжди була поруч людського обійстя, а сосновий бір — своєрідною коморою для сільського мешканця. Коли наставала глибока осінь, а перший приморозок студив землю, бір одлунював людським голосом. Усім селом сходилися люди, щоб заготовити глиці. Дорослі та діти нагрітали цілі копиці опалої і за літо достиглої хвої. Нею утеплювали хати, прикривали копиці з насінневою картоплею, використовували для підстилки домашнім тваринам, топили в печі.

Соснова деревина легко піддається ручній обробці, зберігає тепло, не псується, а тому широко використовується в будівництві. Здавна з неї робили зруб, а з тонших дерев виготовляли крокви. Із соснових дощок робили стелю, підлогу, дах.

Майже все хатне начиння було із сосни: мисник, вішалка, лави, пікна діжа, пороги. Про це стверджує така пісня:

Бувайте здорові, соснові пороги, де походили мої білі ноги.

Бувайте, бувайте, та не забувайте. Мене, молодого, щораз споминайте.

У новій тесовій хаті народжували дітей, господарі наживали усі необхідні пожитки, в тому числі й скриню, без якої не обходилася жодна родина. У скрині зберігали святковий та ритуальний одяг, інші речі побутового вжитку, при потребі її використовували як стіл. Дівчина, яка виходила заміж, обов'язково мала отримати від батьків як придане традиційну скриню. Народні майстри виготовляли її переважно із соснових дощок, бо саме це дерево найкраще оберігало від молі, його не точив шашіль.

А що вже казати про господарські прилаштування: цебрики, діжки, всілякі барильця, бодні для зберігання збіжжя й муки. Все це виготовлялося із соснового матеріалу. її сосни

поліщуки робили довбані та дощані човни. Такі вироби найкраще відповідали потребам в умовах Полісся. Вони дуже легкі, іручні при транспортуванні на малих і в'юнистих річках. Соснові човни це потребують осмолу, не сиріють, довговічні.

Ще давні язичники віддавали сосні “пальму першості”. Це дерево символізувало вічне життя, а тому біля нього влаштовували капища, відзначали тризни, робили жертвопринесення. Сосну висаджували на місці поховань (до речі, за давнім звичаєм труну, як правило, роблять тільки із соснових дощок).

Свідченням того, що сосна символізувала “дерево життя”, є ряд звичаїв, які перейшли і в пізніші обрядодійства. Одне з таких — весільне гільце. За усталеним ритуалом, дружки напередодні весілля йшли до лісу, зрізували кучеряву сосонку, а в оселі молоді розкішно завітчували, приспівуючи:

Ой до бору, дружечки, до бору, рубайте сосну здорову,

Трощіте її дрібніше, щоб вона горіла ясніше...

Здавна славилася сосна і в народній медицині. З лікувальною метою використовували бруньки, хвою, живицю, скипидар, каніфоль, дьоготь, пилок. Сосна виділяє в навколишнє середовище багато фітонцидів, активних навіть проти туберкульозної палички. Тому повітря в сосновому лісі не лише стерильне, а й виявляє протимікробну дію в дихальних шляхах.

Таким чином, сосна в людському повсякденні, крім побутово-ритуального, має ще й величезне господарське значення. В народі кажуть: “Поліщук без сосни, що козак без коня”. Хата і все, що біля неї, тісно ув'язується із сосною: тини, загорожі, криниці, освітлення, опалення, засоби транспорту і багато іншого. Тож не випадково існує таке прислів'я: “Сосна годує, лікує, одягає та обігриває”.

Ялина і сосна належать до найпопулярніших фітонцидних рослин. Як свідчать дослідження, в повітрі соснового бору мікроорганізмів у , 10 разів менше, ніж у березовому лісі. Соснові фітонциди, як правило, збільшують захисні сили організму. Соснове повітря тонізує його. Сосновими гілками колись обкурювали житлові приміщення під час епідемій.

ЗАГАДКИ, ПРИКАЗКИ ТА ПРИСЛІВ'Я ПРО СОСНУ

- Всяка сосна в своєму бору шумить
- Якщо багато соснових шишок — буде врожай ячменю, ялинових — ярових культур.
- Гілки сосни піднімаються на суху сонячну походу, опускаються — на дощ.
- Якщо вирости шишки на ялинах знизу — на ранні морози, а зверху — на пізні.

Сосна цінується за високоякісну деревину. Соснові колоди і дошки — найкращий будівельний матеріал. З сосни та її відходів одержують багато сортів паперу, електроізоляційних матеріалів, виробляють спирт, оцет, шовк, целюфан, пластмаси — усього понад 20 тис. різних найменувань виробів.

Кожна хвоїнка сосни — очищувач повітря. Сосна є джерелом кисню: 1 га 50-річного соснового лісу виділяє за рік 5,6 т кисню та понад 500 кг летких речовин — фітонцидів. Тому повітря в соснових лісах цілюще, майже позбавлене мікроорганізмів. У хвоїнках сосни міститься багато вітамінів. З кожного дерева збирають до 10 кг хвої, з якої можна добути 1 г каротину і 15 г вітаміну С.

Із сосни добувають скипидар, каніфоль, білкові дріжджі та багато інших корисних речовин.

Сосна звичайна (родина Соснових) росте на Поліссі, в північній частині Лісостепу. З бруньок сосни виготовляють препарати для лікування запалень верхніх дихальних шляхів, при бронхітах, хронічних запаленнях легень, при подагрі, ревматизмі, ниркокам'яній хворобі, водянці, запаленні жовчного міхура, а також для очищення крові. Приготований зі свіжих бруньок сосновий "мед" вживають при кашлі та як джерело вітаміну С, тобто як загальнозміцнювальний засіб. Відвар хвої сосни використовують як зовнішній засіб, для приймання ванн. Він є корисним для шкіри, загального зміцнення організму. Також із сосни отримують живицю, скипидар і дьоготь. Вони входять до складу різних мазей, що мають протимікробні та ранозагоювальні властивості.

Калина звичайна

Дуже поширена по всій Україні. Росте як підлісок у змішаних та листяних лісах, степових борах і заростях чагарника по берегах річок. Її люблять у народі і охоче вирощують заради квітів та ягід.

Має вигляд куща або невисокого деревця. Вкривається цвітом у травні – червні. Пложди – кістянки досягають у вересні.

Ялина

Поширена в лісах ґ карпат і Північного Полісся . Це пов'язано з відносною сухістю Клімату країни, що перешкоджає природному відновленню ялини, насіння якої проростає у добре ґ зволоженому ґрунті.

Досягає висоти 50 м.

Вітрозапилювана голонасінна рослина. Пилок утворюється ґ в чоловічих шишках – мікростробілах. Насіння ж вистигає в жіночих макростробілах, що сягають 13 см завдовжки.

Ліщи ґ на звича ґ йна або європе ґ йська (*Corylus avellana* L.; місцеві назви — горішник, орішина, лісовий горіх

) —

[рослина](#)

родини

[березових](#)

(
Betulaceae
).

У тих країнах, де мало ліщини, її розводять в садах вже як культурну рослину. Це стосується в першу чергу до [Греції](#) та [Риму](#), де ліщину обробляли в стародавні часи, завівши її з [Кавказу](#) ^[1]. Про давність вживання горіхів в їжу можна судити по великій кількості горіхової шкаралупи, знайденої в усіх оселях доісторичної людини ^[1].

Кращий сорт ліщини - фундук. Фундук - це окультурена форма ліщини.

Ліщина звичайна — [деревовидний кущ](#) 2-4 м заввишки.

Листя та горішки ліщини звичайної

Кора — темно-сіра з характерними сочевичками.

Гілки дугоподібно розходяться в різні боки, утворюючи оберненоконусоподібну крону. Пагони й молоді листки опушені. Бруньки заокруглені з війчастими лусочками. Листки — чергові, оберненояйцеподібні, широкі (7-16 см завдовжки і 4-8 см завширшки), при основі скошеносерцеподібні, нерівномірно зубчасті, на коротких черешках.

Тичинкові [квітки](#) без [оцвітини](#), зібрані у видовжені (3-5 см завдовжки) сережки, луски їх густо опушені, а голі [пиляки](#) мають вгорі характерний пучок волосків.

[Маточкові](#) квітки у двоквіткових розвилках, що розміщені в пазусі покривної луски і приховані в черепичастій кулястій бруньці, з якої виступають червонуваті приймочки.

Ліщина - однодомна рослина, що має на різних гілках тичинкові і маточкові квітки. Тільки після цвітіння починають розпускатися листя на кущах ліщини. З зав'язей запилених

квіток утворюються горіхи, а навколишня зав'язь приквітки розростаються в зелену плюску, прикриваючу горіх.

Плід — [горіх](#) (15-20 мм у діаметрі) у зеленій дзвіноподібній обгортці, вкритій [оксамитовим](#) пушком.

Ліщина звичайна цвіте у [березні](#) — [квітні](#), плоди достигають у [серпні](#).

Ліщина звичайна росте в підліску [листяних](#) і [мішаних лісів](#).

Тіньовитривала рослина.

Поширена по всій [Україні](#), крім крайнього півдня. Можлива в культурах. Райони заготівель — [Київська](#), [Вінницька](#), [Сумська](#), [Полтавська](#), [Кіровоградська](#), [Черкаська](#) області, південна частина [Волинської](#), [Рівненської](#) та [Житомирської](#) областей.

Запаси сировини ліщини звичайної є значними.

До складу ядра горіхів входять жир (57,4-62,5 %), [крохмаль](#) і [цукри](#) (2,5 %), [вітамін В1](#), [кап](#), [отин](#), мікроелементи, 17 % [білків](#). Листки й кора ліщини містять [дубильні речовини](#) (відповідно 10 і 7 %).

Плоди ліщини у великій кількості поїдаються лісовими птахами і звірами ([вивірками](#), [вед медями](#)).

,
[свинями](#)

,
[мишами](#)

),
[норицями](#)

, тому ліщина є цінним компонентом кормової бази цих тварин.

Ліщина — один з важливих лісових енергоносіїв, у ранньовесняний період дає багато високоякісного [пилку](#), який містить багато білків і [вітамінів](#). Часто його заготовляють для підгодівлі [бджіл](#) узимку і рано навесні. Бджоли збирають з ліщини падевий мед.

Ліщина звичайна — харчова, жиरोлійна, медоносна, лікарська, танідоносна, фарбувальна, деревинна, декоративна, фітомеліоративна рослина.

Завдяки високому вмісту [жирів](#) і [білків](#) плоди ліщини мають високу калорійність і є цінним продуктом харчування — їх їдять свіжими і підсушеними. Ядро горіха використовують для виробництва різноманітних харчових продуктів:

[борошна](#)

, специфічних

[ласощів](#)

, зокрема, уварюючи з

[медом](#)

або

[виноградом](#)

. Ядра йдуть на виготовлення рослинних

[вершків](#)

,

[молока](#)

,

[цукерок](#)

,

[тортів](#)

,

[варення](#)

,

[макуха](#)

переробляється на

[шоколад](#)

,

[халву](#)

.

Горіхи ліщини (зліва — у шкарлупі, справа — без)

Особливо ціниться олія, яку добувають з ядра горіха. Олія світло-жовтого кольору, високої якості, по смаку нагадує [мигдалеву](#). За своїми властивостями вона не поступається перед мигдалевою. Поживність (

[калорійність](#)
) горіхів ліщини в 2 рази вище калорійності

[пшениці](#)

, в 3 рази -

[маку](#)

та у 8 разів -

[молока](#)

. Горіхова олія чудова тим, що при горінні не коптить.

Для отримання олії горіхи підсушують, розколюють. Ядра подрібнюють. Горіхову масу, звану «масельничкою», злегка розбавляють водою і підігрівують. Водяна пара розриває клітини, звільняючи олію, а підігріте олія стає більш рідкою і легше віджимається. Нагріту горіхову масу загортають в чисту ганчірочку і кладуть під [прес](#), гвинтовий або клиновий. В останньому випадку «маслянку» кладуть між дошками, поміщеними в раму або виріз в колоді. Між рамою, або колодою, і дошками забивають клини. Під прес підставляють посудину для збору олії.

У [народній медицині](#) горіхи ліщини застосовують при [нирковокам'яній хворобі](#), олію — [гл](#)
проти

[истів](#)

, висушену плюску — при

[проносах](#)

, кору — проти

[пропасниці](#)

, листки — як

[антисептичний](#)

засіб. У

[ветеринарії](#)

пилки використовують для лікування кишкових захворювань.

Листки й кора ліщини містять [дубильні речовини](#) (відповідно 10 і 7 %), а в корі знаходяться природні [барвники](#), якими можна фарбувати шкіру в жовтий колір.

Використовується і у [парфумерії](#), для виготовлення високоякісних художніх фарб.

З вугілля ліщини роблять олівці для малювання. Кора використовується для дублення і

для виготовлення жовтої фарби.

[Деревина](#) ліщини відзначається рівномірною будовою, блискуча, пружна, гнучка. З неї виготовляють обручі, столярні й токарні вироби. Тонкі гілки придатні для грубого плетива (кошики, меблі), прямі пагони — для ціпків, вудок, держаків. При випалюванні деревини одержують рисувальне вугілля.

Як декоративна рослина ліщина заслуговує ширшого застосування в озелененні міст. Придатна для створення груп у [парках](#) і лісопарках, майже зовсім не пошкоджується шкідниками. Має ряд декоративних форм.

Широко використовується як підщепа для виведення високоврожайних садових сортів. Як підліскова порода, що підвищує родючість [ґрунту](#), добре його затінює, застосовується в прибалкових і протияружних лісомеліоративних насадженнях, має прекрасні вітрозахисні й ґрунтозахисні властивості.

Горіхи ліщини звичайної збирають у суху, ясну погоду в стадії повної стиглості, струшуючи їх з дерев. Зібрані плоди сушать на відкритому повітрі, на сонці (протягом шести-семи днів) або в плодово-овочевих сушарках за температури не вище 40° протягом кількох годин. Вологість висушених горіхів не повинна перевищувати 14-15%. З 1 [гекта](#)
[ра](#)
можна зібрати до 2
[тонн](#)
горіхів

Дуб ([лат.](#) *Quercus*) — [рід](#) дерев родини [букових](#) (Fagaceae). Рослина однодомна і світлолюбна (потребує багато світла) . Плід — [горіх](#)
(
[жолудь](#)
) . Зростає на більшій частині [України](#)
, в Степу — рідше, головним чином по долинах річок.

Дуб у багатьох народів вважався найкрасивішим деревом, і до нього ставилися з пошаною і любов'ю. На латинській мові не дарма дуб так і називається: «гарне дерево» — Кверкус (Quercus), від [кельтських](#) слів «quer» — «гарний» і «suez» — «дерево».

Осіньне листя дуба

Дуб — величезне дерево, до 40 метрів заввишки, з товстим стовбуром і звивистими кремезними гілками, які утворюють широкий намет листя — справляє дійсно враження потужності і сили. Це найбільш довговічна рослина: іноді дуб живе до двох тисяч років, а столітні дуби зустрічаються дуже часто.

У [Греції](#) , [Іспанії](#) відомі дуби з солодкими жолудями.

Дуби бувають літні, зимові та [вічнозелені](#) . У літнього рано розпускаються червонуваті листя і восени опадають. У зимового дуба листя з довгими черешками з'являються пізно, але восени не опадають, а засохлі тримаються на гілках всю зиму. У дуба, що росте у [Франції](#)

, [Іспанії](#)

, [Італії](#)

і на

[Кавказі](#)

, зелені листя не сохнуть і не опадають. Це

[корковий дуб](#)

.

Деревина дуба особливо міцна, і дубові колоди, потрапивши у воду, не гниють, а стають чорними і ще міцнішими. Чорний дуб особливо цінується в столярних роботах.

[Дубильні речовини](#) , що просочують деревину, запобігають гниттю, тому з дуба роблять [бочки](#)

і

[паркет](#)

.

Плід дуба ([жолуді](#))

Листки і суцвіття [дуба червоного](#)

Листки [дуба кам'яного](#)

Дуб починає цвісти на відкритих місцях у двадцять років, а в лісі — в п'ятдесятилітньому віці. Разом з листям з'являються повислі сережки з тичинками, по чотири в кожній квітці. На довгих же стеблинках виростають маточкові квітки по дві-три разом. З цих квіток після запилення утворюються [жолуді](#). Кожен жолудь сидить в кругленькій чашечці — [плюсці](#)

Дуб — основна лісоутворююча порода [Лісостепу](#), росте в суміші з [сосною](#), [грабом](#), [яс](#)

, [ялиною](#)

, [буком](#)

. Росте на більшій частині [України](#)

, в [Степу](#)

рідше, головним чином в долинах річок. Він займає 27% площі державного лісового фонду України. Основні заготівлі роблять під час рубок догляду і головних рубок у Кіровоградській, [Тернопільській](#)

, [Хмельницькій](#)

, [Вінницькій](#)

, [Черкаській](#)

,

[Київській](#)

,
[Чернігівській](#)

,
[Полтавській](#)

,
[Сумській](#)

,
[Харківській](#)

,
[Донецькій](#)

,
[Івано-Франківській](#)

,
[Львівській](#)

і
[Чернівецькій областях](#)

Існує також стародавня легенда про те як в одному королівстві жив князь Понтелей зі своїм сином Дубіном. Після смерті батька почав правити його син. Він був дуже жадібний, та злий. Він кожен день страчував невинних людей, йому це дуже подобалось. Жителям це дуже не подобалось, та вони не могли протистояти війнам та князю. Тому вони пішли до великої гори їхньої країни, де жив маг. Вони просили допомоги. Маг допоміг їм і пішов до князя. Всіх хто підкорився він перетворив на жолудів, а самого князя на дерево Дуб в честь його ім'я. І досі цей дуб стоїть в Закарпатській області в Великоберезнянського району під назвою [Дідо-Дуб](#), якому вже понад 1200 років.

Дуб як символ

У багатьох **індоєвропейських традиціях** існував культ дуба, який вважався священним деревом, оселею богів, небесними воротами, крізь які божество може з'явитися перед людьми. Як і усі дерева, дуб виступає в ролі світового дерева: він символізує світову вісь, з'єднуючу верхній та нижній світи, живих та померлих предків, знаменуючи центр Всесвіту. Дуб означав силу, мужність, витривалість, довголіття, родючість, шляхетність, вірність. Це дерево було присвячено верховним богам-громовержцям: у

[Греції](#)

—
[Зевсу](#)

, у
[Давньому Римі](#)

—
[Юпітеру](#)

, у
[Німеччині](#)

— Донару, у

[литовців](#)

— Перкунасу, у [слов'ян](#)

— [Перуну](#)

Дуб символічно пов'язують із вогнем і блискавкою. За думкою Дж. Фрезера, давні люди вважали, що «великий бог неба, об'єкт їхнього культу, чий жахливий голос долітав до них у гуркоті грому, полюбив дуб більше за інші дерева і часто сходив на нього з грозової хмари у вигляді блискавки, залишаючи на згадку про свій візит розщеплений, обвуглений стовбур та спалене листя. Такі дерева були оточені ореолом слави, тому що в їхньому руйнуванні бачили руку великого Громовержця». Місце, куди вцілювала блискавка, ставало священним.

Дубові гаї були місцем здійснення обрядів, важливих ритуалів (жертвоприношення, суду, клятви), в них улаштовувалися свята. Дубова палиця в якості зброї громовержця чи сонячного бога символізувала твердість влади, суворість. Вінок із дубового листя виражав ідею сили, міцності, гідності.

У Давній Греції центром святилища [Зевса](#) у Додоні був старий дуб, під яким було джерело. За шелестом листя цього дуба пророкували жерці оракула при храмі. Зевсу був присвячений і особливий крилатий дуб, на який було накинуто ковдру із зображенням землі, океану й зірок. У дуб та липу були посмертно перетворенні боги Філемон і Бавкида, тут дуб виступає як символ подружнього щастя. «Дубовими»

[німфами](#)

були дріади. В

[Афінах](#)

хлопчик, який вимовляв під час елевсінських містерій подружню формулу, увінчувався дубовим листям і тернями. За легендою, у Геракла була дубова палиця. За деякими версіями з дуба була зроблена щогла корабля

[аргонавтів](#)

У Стародавній Греції дуб був присвячений богу сонця, науки і мистецтв — [Аполлону](#). Дубова гілка означала могутність. Вінком з дубових гілок нагороджували за порятунок життя і військові подвиги.

У [Греції](#) був дуб Додонського оракула, в шумі листя якого приходивші до нього намагалися почути шепіт пророкувань.

У Римі дуб символізує силу та довголіття. Щороку у дубовому гаю святкувалося весілля Юпітера і Юнони, на учасниках обряду були вінки з дубового листя. Дубові гілки носили у шлюбних процесіях як символ родючості. Священним вважалося й дубове поліно, через нього підтримувався вічний вогонь у храмі Вести.

Дубу приділялася значна роль у сакральних уявленнях **кельтів**. Зокрема, під дубом творить свої чари Мерлін. Кельтські жерці, друїди, перетворювали дубові гаї на справжні святилища і культові центри, а дубові гілки використовували в різноманітних ритуальних обрядах. Саме слово «друїд» походить, на думку дослідників, від давньої назви дуба. У віруваннях друїдів дуб символізував ось світу й асоціювався із силою та мудрістю. За уявленнями кельтів усе, що росте на цьому священному дереві, є даром небес. Особливу роль грає образ дуба, увінчаного «золотою гілкою»

[омели](#)

, причому дуб символізує чоловічий принцип, а омела — жіночий. У епоху християнізації кельтів багато церков та монастирів в Ірландії часто будувалися неподалік від дібров або окремих дубів.

У давнину у слов'ян було поширене вірування, що у дубах мешкають душі померлих предків. Це уявлення підтверджується реальним фактом давніх поховань у лісах, зокрема, дубових, — на деревах і під деревами. У легендах і казках давніх слов'ян дуб найчастіше є сакральним місцем, із яким пов'язана доля людини і біля якого здійснюються вирішальні для героїв події. Дуб шанували і як дерево родючості; зберігся звичай садити дубок при народженні дитини.

У [карпатських](#) слов'ян у старовинній пісні співається:

«В той час, коли не було ні землі, ні неба, тільки одне синє море — серед цього моря стояло два дуба, а на дубах сиділи два [голуби](#) ; голуби спустилися на дно моря, дістали піску і каменю, з яких і створилися земля, небо і небесні світила».

Про це ж писав римський натураліст [Пліній Старший](#) : «... дуби ... незаймані століттями,

одного віку зі Всесвіту, вони вражають своєю майже безсмертною долею, як найбільше чудо світу». Римляни присвячували дуб Юпітеру, тому і жолудь носив назву: "Югланс" (Juglans), тобто «Юпітерів плід».

У біблійній традиції дуб — символ гордості й зарозумілості; біля дуба стає царем Азімелак, під дубом сидить Саул, під дубом Іаков закопує чужих богів, на дубі знаходить свій кінець Авессалом. У християн дуб — емблема [Христа](#) як сили, що проявляється у біді, твердості у вірі й чесноті. За деякими версіями християнського переказу хрест розп'яття був зроблено з дуба.

Дуб також національне дерево [Англії](#), [Естонії](#), [Франції](#), [Німеччини](#), [Литви](#), [Польщі](#), [США](#)

та [Сербії](#)

· [Національна команда Румунії з регбі](#)

має символом дуб.

[Золототе](#)

та [срібне](#)

дубове

[листя](#)

символізують

[військові звання](#)

в [збройних силах США](#)

Дуби рекордсмени

Дуби відрізняються надзвичайним [довголіттям](#) : вік дуба може досягати 500 років; відомі екземпляри, вік яких перевищує 1000 років.

- У парку [Салгір](#) у [Сімферополі](#) можна побачити 500 річний дуб [«Богатир Тавриди»](#)

Обіймище його близько 6 м, а діаметр крони досягає 30 м.

- [Запорізький дуб](#) згідно з переказами, був свідком того, як [козацтво](#) писало під ним [листа](#)

турецькому султанові

- Від прославленої М.В. Гоголем Запорізької січі зберігся до цих пір (1964 рік) в селі Верхня Хортиця 700-річний дуб. Його так і називають Запорізьким дубом. Окружність цього дуба — 6 метрів сантиметра 32, коріння ж його розрослися в сторони на 100 метрів . На Верхній Хортиці росте дуб, діаметр крони якого досягає 30 м.

- Рекордсмен серед українських дубів — Юзефінський Дуб , який росте в Рокитнянському районі Рівненської області , древньому велетневі понад 1300 років.

- У місті Сент (Франція) ріс один з найстаріших дубів в Європі , заввишки в 20 метрів, діаметр стовбура якого 9 метрів, в дуплі його — кімната в шириною 4 метра. У його тіні відпочивали легіони Цезаря

- Найстаріший дуб в Європі любовно охороняється в Засарайському районі Литви . Це Стелмужський Дуб , якому близько двох тисяч років

Береза (лат. *Bétula*) — рід листопадних дерев родини березових (Betulaceae) з гладенькою білою корою, при основі стовбура

кора

чорно-сіра, глибокотріщинувата.

Квітки

одностатеві, рослина однодомна. Загальна кількість видів — близько 60.

Види

- [Береза бородавчата](#) (*Betula pendula* Roth.)
- [Береза пухнаста](#) (*Betula pubescens* Ehrh.)
- [Береза клокова](#) (*Betula klokovii* Zaverucha)

Лікарська, харчова, медоносна, деревинна, смолоносна, танідоносна, фарбувальна, кормова, ефіроолійна, декоративна, фітомеліоративна рослина.

У науковій медицині використовують [бруньки](#) — Gemmae Betulae, листки — Folium Betulae, [березовий дьоготь](#) — Pix Betulae і [активоване вугілля](#) — Cabro activatus.

Березові бруньки й листки використовують як сечогінний і жовчогінний засіб. Бруньки рекомендують при [пролежнях](#), подразненнях і ерозіях шкіри, а зовні — при ревматизмі, як ранозагоювальний засіб, внутрішньо — при простуді, хворобах і спазмах шлунка, при [туберкульозі](#)

, [гастриті](#)

, гострих і хронічних

[екземах](#)

. Бруньки берези містять ефірні олії, сапонін, глюкозу, смолу, бетулоретинову кислоту, а листки — антоціани, кумарини, флаваноли, сапоніни, ефірну олію, смолу, каротин, вітамін С.

Березовий дьоготь, який одержують шляхом перегонки з березової кори, застосовують як ранозагоювальний засіб і для лікування хвороб шкіри, опіків, корости, лишаїв. З нього добувають також березову ефірну олію, яку використовують як глистогінний засіб.

Таблетки активованого вугілля вживають при [отруєннях](#), бактеріальних токсикозах і [метеоризмі](#)

. У народній медицині бруньки і листки використовують як сечогінний, жовчогінний, відхаркувальний засіб, при болючих менструаціях, запаленні нирок і сечового міхура, шлункових хворобах, хворобах серця, як кровоочисний засіб.

Зовнішньо листки застосовують для ванн при радикуліті, свіжими листками обкладають болючі місця при [ревматизмі](#), настоем бруньок або листків заливають рани, при цинзі натирають бруньками ясна, прикладають листки до пухлин і ударених місць; настоем листків змазують уражені місця при хворобах шкіри, миють голову при випаданні волосся. Кірку берести прикладають до [фурункулів](#). Бересту (кору) берези використовують для накладання пов'язок при переломах кісток. У ветеринарії березовим дьогтем лікують різні паразитарні хвороби шкіри, [гнійні рани](#)

,
[опіки](#)
.

Березовий ліс

Рано навесні шляхом підсочки з берези одержують солодкий [сік](#), який містить цукри, окис кальцію, [вітамін](#), яблучну кислоту, дубильні речовини. З нього готують чудовий прохолодний напій, який вважається корисним при золотусі, цинзі, каменях у нирках і сечовому міхурі, подагрі, хворобах суглобів, екземах, лишаях, фурункулах. Сік є також стимулюючим, сечогінним і глистогінним засобом.

Усі види беріз — високопродуктивні весняні пилконоси. За хімічним складом пилок берези найцінніший для корму бджіл, бо містить високий відсоток жиру. На березі [бджоли](#) збирають у червні падь. З молодих листочків бджоли збирають клей. [Березовий сік](#) застосовують для підгодівлі бджіл навесні.

Берестовий дьоготь може служити заміником паливних і мастильних матеріалів. Дрова з берези високоякісні, горять без тріску й диму. Листки берези придатні для

приготування фарбувального екстракту, яким фарбують шерстяні й бавовняні тканини в жовтий, коричнево-чорний, жовто-зелений і золотистий кольори. Листки багаті на каротин і вітамін С (до 180 мг %) і разом з тонкими гілками є кормом для тварин.

[Ефірна олія](#), яку добувають з бруньок берези, застосовується в парфумерії. Як декоративна рослина береза бородавчата застосовується в зеленому будівництві, для створення насаджень у парках, на вулицях, для алей і березових гаїв. Має декоративні форми. У лісостепових і степових районах береза є однією з важливих порід при створенні лісомеліоративних насаджень, разом з сосною її використовують для залісення піщаних ґрунтів.

Березові бруньки збирають взимку і рано навесні (січень — березень). Для цього на вирубках головного користування чи при рубках догляду зрізують гілки, зв'язують їх у пучки і сушать у добре провітрюваних приміщеннях протягом трьох-чотирьох тижнів. Не рекомендується сушити в сушарках, бо при цьому втрачаються смоли й ефірні олії. Після сушіння гілки обмолочують, на решетах відділяють бруньки від домішок. Сировину пакують у мішки вагою по 25 і 50 кг. Зберігають у сухому, добре провітрюваному приміщенні протягом двох років.

Листки збирають у травні, сушать у затінку і пакують у ящики, вистелені папером. Зберігають у сухих, добре провітрюваних приміщеннях. Для промислової заготівлі придатні всі види берези. Потребує бережливого використання і охорони.

Гороби́на звича́йна (*Sorbus aucuparia*) - вид роду Горобина. Місцеві назва — грабина, горобина. Невисоке [дерево](#) або [кущ](#) родини розових до 15 м заввишки з гладенькою сірою корою та густою кроною. Молоді гілочки сірувато-червоні, опушені, з великими пухнастими [бруньками](#).

[Листки](#)

опушені (10-20 см завдовжки), чергові, непарноперисті, складаються з 9-15 ланцетних або довгастих, загострених, зубчастих по краю листочків.

[Квітки](#)

численні, зібрані в складні щиткоподібні

суцвіття

, всі частини яких опушені. Квітколоже, урноподібної форми, шерстисто-повстисте або голе; чашечка з п'ятьма широкотрикутними вільчастими чашолистками. Віночок білий (0,8-1,5 см у діаметрі), пелюсток п'ять, тичинок багато, маточка одна, стовпчиків три, зав'язь нижня.

Плід

— кулястий, оранжево-червоний.

Горобина звичайна росте в підліску або другому ярусі хвойних, мішаних, зрідка листяних лісів

, та лісовик галявинах і узліссях. Тіньовитривала, морозостійка рослина. Цвіте в травні, плоди досягають у вересні. Поширена на Поліссі, в північній частині

Лісостепу

, а також у

Карпатах

, гірському

Криму

. В культурі вирощують по всій Україні, крім

степових

районів.

Мед з горобини червонуватий, з сильним ароматом. На горобині часом виділяють падь медяниці (листоблішки).

У науковій медицині застосовують плоди горобини звичайної — Fructus Sorbi як полівітамінний, сечогінний і кровоспинний засіб, а плоди аронії — при лікуванні гіпертонії.

У народній медицині використовують плоди й суцвіття горобини при сечокам'яній хворобі, порушенні обміну речовин, простуді, шлунково-кишкових захворюваннях, а відвар кори — при гіпертонії. Плоди береки застосовують як сечогінний засіб. У ветеринарній практиці міцний відвар з плодів використовують при легеневих хворобах тварин. Кора горобини звичайної містить 7-11 % танінів, молоді гілки дають чорну фарбу.

Рослина дуже декоративна, особливо в період цвітіння та досягання плодів. Має багато декоративних форм, з яких особливо виділяється плакуча — з видовженими звисаючими до землі гілками; моравська — з вишуканою кроною і тонкими червоними гілками.

Важливим хімічним компонентом ягід горобини являються пектини, здатні до желеутворення в присутності сахарів і органічних кислот. Пектини зупиняють надлишкове бродіння вуглеводів, що проявляється в пригніченні газоутворення в кишківнику. Желеутворювальні властивості пектинів сприяють зв'язуванню токсинів і виведення надлишку вуглеводів.

Горобини здавна застосовувалась як жовчегінний засіб, і лише недавно встановлено, що жовчегінні властивості пов'язані з сорбіновою кислотою і сорбітом. Сорбіт знижує рівень жиру в печінці і холестерина в крові. В механізм жовчогінної дії почергово включаються: подразнення сорбітом слизової оболонки 12-палої кишки, звільнення холецистокініна; скорочення жовчного міхура і одночасно ослаблення сфінктера Одді.

Сорбіт виявився ефективним також при хронічному запорі, що супроводжується захворюванням жовчних шляхів. Він повільно всмоктується і дію як сольове послаблююче.

Рослина має протизапальні, гіпотензивні (знижує артеріальний тиск), спазмолітичні і кровоспинні властивості, сприяє зміцненню стінок капілярів. Вона також виявляє сечогінну і жовчогінну дію. Надзвичайно корисно вживати сік чорноплідної горобини хворим на гіпертонію. Доведено, що плоди чорноплідної горобини позитивно впливають на процес кровотворення, тому їх призначають при його різних порушеннях.

Рекомендується для групових і поодиноких насаджень, алей у парках, для озеленення вулиць. Плоди горобини звичайної — чудовий корм для диких птахів і звірів. У лісомеліоративних насадженнях ціниться як супутник [дуба](#), приваблює плодами [птахів](#).

Клен звичайний, або гостролистий — (*Acer platanoides* L.) — високе (25-30 м заввишки), струнке

[дерево](#)

роду

[клен](#)

родини

[сапіндових](#)

з колоноподібним стовбуром, вкритим дрібнотріщинуватою темно-сірою корою, з густою розлогою кроною. Пагони буруваті, блискучі з світлими смужками і сочевичками. На пагонах супротивно розміщені притиснуті бруньки, прикриті чотирма-шістьма шкірястими лусками. Верхівкова брунька більша і оточена двома боковими. Листки великі (5 — 15 см завдовжки, 8-15 см завширшки), 5-7-пальчастолопатевої, при основі серцеподібні. Лопаті загострені, виїмки між ними тупі.; молоді листки по жилках волосисті, у кутках жилок з борідкою волосків. Квітки правильні одностатеві або двостатеві з подвійною оцвітиною, розміщені в багатоквіткових прямостоячих щіткоподібних голих суцвіттях на коротких квітконосах. Чашечка п'ятироздільна (5-7 мм завдовжки, 3-4 мм завширшки), пелюсток п'ять, вони жовтувато-зелені, трохи вужчі і довші за чашолистки, оберненояйценодібні, тупі, звужені в нігтик. Тичинок 5-12, маточка одна, зав'язь верхня з двома стовпчиками..

Плід — блідо-зелена двокрилатка (8-11 см завдовжки), крила її розходяться під тупим кутом. Клен звичайний росте в другому ярусі листяних і мішаних лісів. Тіньовитривала, досить морозостійка рослина. Цвіте у квітні — травні. Поширений майже по всій Україні. Культивують у парках і захисних насадженнях. Райони заготівель — правобережний і лівобережний Лісостеп. Прикарпаття та Карпати.

За своїми біологічними і екологічними властивостями до клена гостролистого близький **клен татарський**

, або чорноклен — (

A. tataricum

L.) Відрізняється від попереднього виду темною корою, видовжено-яйцеподібними (до 10 см завдовжки), цілісними, рідше неглибоко тричінадрізнаними великозубчастими, інколи лопатевими листками. Квітки білі, пахучі. Крилатки яскраво-червоні, розходяться під гострим кутом. Росте в підліску або в третьому ярусі листяних і мішаних лісів.

Тіньовитривала рослина. Поширений по всій Україні, але переважно в Лісостепу і на півночі Степу. Квітне у травні — червні.

Клен несправжньоюплатановий, клен-явір (*A. pseudoplaianus* L.) Відрізняється від попередніх видів великими лопатевими листками, зверху темно-зеленими, матовими, зісподу сизуватобілими, здебільшого волосистими. Квітки жовто-зелені, квітконіжки опушені. Крилатки розходяться широкими крилами під гострим кутом. Росте у першому, рідше в другому ярусі листяних лісів. Світлолюбна рослина. Поширений у правобережному Лісостепу і в Карпатах. Квітне у травні-червні.

Практичне використання

Медоносна, деревинна, харчова, кормова, танідоносна, фарбувальна й декоративна рослина. Клен звичайний високопродуктивний весняний медонос і пилконос. На жаль, слабкі сім'ї використовують з нього взяток тільки для розвитку розплоду та власного харчування і лише сім'ї, які вийшли з зимівлі сильними, нагромаджують у вуликах від 4 до 8 кг кленового меду в запас. Медопродуктивність — понад 200 кг з 1 га. Мед з клена звичайного світлий, запашний, приємний на смак.

Клен татарський зацвітає пізніше від інших видів клена — наприкінці травня. Це теж високопродуктивний медонос. Він забезпечує підтримуючий взяток після відцвітання плодних дерев. У районах масового поширення забезпечує продуктивний взяток. Бджоли збирають з нього й пилок. Медопродуктивність його — близько 120 кг з 1 га.

З клена-явора бджоли теж беруть пилок і нектар, за медопродуктивністю він поступається перед кленом звичайним, але має ту перевагу, що виділяє нектар у будь-яку погоду і бджоли беруть з нього чималий взяток. Медопродуктивність клена-явора 100—120 кг/га, в західних районах України дав продуктивний взяток. Слід зауважити, що на кленах іноді з'являється медяна роса, з якої бджоли виробляють шкідливий для них мед. Клені дають прекрасну деревину. Вона щільна, тверда, міцна, колеться туго, у клена-явора, крім того, досить гнучка; деревина білого кольору, у клена звичайного з жовтуватим, а у явора з червоним відтінком з красивими серцевинними променями, легко обробляється і полірується. З неї виробляють меблі й музичні інструменти, використовують її в машинобудуванні, авіабудуванні, для виготовлення фанери і токарних виробів. Особливо ціниться деревина клена-явора.

Кленові дрова горять добре і довго утримують жар. Попіл клена гостролистого містить багато поташу. З клена звичайного і клена-явора шляхом підсочки навесні добувають сік, з якого виготовляють безалкогольні напої, кленовий сироп. Клені є джерелом для добування таніну і галової кислоти, які використовують у науковій медицині.

У народній медицині сік кленів вживають при цинзі і хворобах сечових органів, а кору як в'яжучий засіб. Листки і плоди клена звичайного — це високопоживний корм, вміст протеїну в них коливається від 12,6 до 14,2 %, безазотистих екстрактивних речовин — від 43,2 до 55,5 % (від абсолютно сухої речовини). Вони поїдаються великою рогатою худобою, іноді свиньми і козами. Листки й плоди клена-явора менш поживні порівняно з

попереднім видом, поїдаються великою рогатою худобою і кіньми. Листки клена татарського пізно восени іноді поїдають вівці і кози.

У листках і корі кленів містяться таніди, які використовують для фарбування: опалим листям клена звичайного фарбують тканини в жовтий колір, разом з залізним купоросом — у чорний, відвар деревина — в жовто-коричневий колір; корою клена-явора — вовну в бурій, листками, корою і деревиною клена татарського — тканини в чорний колір. Клен звичайний і клен-явір широко використовують в зеленому будівництві для створення масивів, груп, алей, вуличних насаджень, узлісь; їх висаджують уздовж доріг.

У клена звичайного відомі такі декоративні форми: строкатолиста, розсіченолиста, з кулястою і колоноподібною кроною та інші, а у клена-явора — строкатолиста, червонолиста і форма з опушеними зісподу листками. Клеп татарський використовують в зеленому будівництві як підлісок у ґрунтах і на узліссях. Клен звичайний і клен татарський мають важливе агролісомеліоративне значення. Вони включені в асортимент державних захисних лісосмуг і в асортимент порід для колгоспних і радгоспних полезахисних насаджень.

Клен несправжньоплатановий, клен-явір (*A. pseudoplaianus* L.) Відрізняється від попередніх видів великими лопатевими листками, зверху темно-зеленими, матовими, зісподу сизуватобілими, здебільшого волосистими. Квітки жовто-зелені, квітконіжки опушені. Крилатки розходяться широкими крилами під гострим кутом. Росте у першому, рідше в другому ярусі листяних лісів. Світлолюбна рослина. Поширений у правобережному Лісостепу і в Карпатах. Квітне у травні-червні.

Практичне використання

Медоносна, деревинна, харчова, кормова, танідоносна, фарбувальна й декоративна рослина. Клен звичайний високопродуктивний весняний медонос і пилконос. На жаль, слабкі сім'ї використовують з нього взятки тільки для розвитку розплоду та власного харчування і лише сім'ї, які вийшли з зимівлі сильними, нагромаджують у вуликах від 4 до 8 кг кленового меду в запас. Медопродуктивність — понад 200 кг з 1 га. Мед з клена звичайного світлий, запашний, приємний на смак.

Клен татарський зацвітає пізніше від інших видів клена — наприкінці травня. Це теж високопродуктивний медонос. Він забезпечує підтримуючий взятки після відцвітання

плодових дерев. У районах масового поширення забезпечує продуктивний взяток. Бджоли збирають з нього й пилок. Медопродуктивність його — близько 120 кг з 1 га.

З клена-явора бджоли теж беруть пилок і нектар, за медопродуктивністю він поступається перед кленом звичайним, але має ту перевагу, що виділяє нектар у будь-яку погоду і бджоли беруть з нього чималий взяток. Медопродуктивність клена-явора 100—120 кг/га, в західних районах України дає продуктивний взяток. Слід зауважити, що на кленах іноді з'являється медяна роса, з якої бджоли виробляють шкідливий для них мед. Клені дають прекрасну деревину. Вона щільна, тверда, міцна, колеться туго, у клена-явора, крім того, досить гнучка; деревина білого кольору, у клена звичайного з жовтуватим, а у явора з червоним відтінком з красивими серцевинними променями, легко обробляється і полірується. З неї виробляють меблі й музичні інструменти, використовують її в машинобудуванні, авіабудуванні, для виготовлення фанери і токарних виробів. Особливо ціниться деревина клена-явора.

Кленові дрова горять добре і довго утримують жар. Попіл клена гостролистого містить багато поташу. З клена звичайного і клена-явора шляхом підсочки навесні добувають сік, з якого виготовляють безалкогольні напої, кленовий сироп. Клені є джерелом для добування таніну і галової кислоти, які використовують у науковій медицині.

У народній медицині сік кленів вживають при цинзі і хворобах сечових органів, а кору як в'яжучий засіб. Листки і плоди клена звичайного — це високопоживний корм, вміст протеїну в них коливається від 12,6 до 14,2 %, безазотистих екстрактивних речовин — від 43,2 до 55,5 % (від абсолютно сухої речовини). Вони поїдаються великою рогатою худобою, іноді свиньми і козами. Листки й плоди клена-явора менш поживні порівняно з попереднім видом, поїдаються великою рогатою худобою і кіньми. Листки клена татарського пізно восени іноді поїдають вівці і кози.

У листках і корі кленів містяться таніди, які використовують для фарбування: опалим листям клена звичайного фарбують тканини в жовтий колір, разом з залізним купоросом — у чорний, відвар деревина — в жовто-коричневий колір; корою клена-явора — вовну в бурий, листками, корою і деревиною клена татарського — тканини в чорний колір. Клен звичайний і клен-явір широко використовують в зеленому будівництві для створення масивів, груп, алей, вуличних насаджень, узлісь; їх висаджують уздовж доріг.

У клена звичайного відомі такі декоративні форми: строкатолиста, розсіченолиста, з

кулястою і колоноподібною кроною та інші, а у клена-явора — строкатолиста, червонолиста і форма з опушеними зісподу листками. Клеп татарський використовують в зеленому будівництві як підлісок у ґрунтах і на узліссях. Клен звичайний і клен татарський мають важливе агролісомеліоративне значення. Вони включені в асортимент державних захисних лісосмуг і в асортимент порід для колгоспних і радгоспних полезахисних насаджень.

Легенди про деякі із рослин

Лілія лісова (лілія кучерява, маслянка, саранка)

Росте в лісах красуня-царівна з золотими кучерями — лілія лісова. У неї великі запашні, яскраво-пурпурові з фіолетовими плямами квітки, опущені донизу на прямостоячому стеблі. Стебло лілії під час плодоношення стає схожим на старовинний підсвічник-канделябр. Тоді плоди-коробочки піднімаються вгору, а з них, як ядра з гармати, розлітається насіння. Під землею лілія приховує золотаву цибулину. Легенда розповідає, що лілія виросла із серця козака, який поліг у бою за Батьківщину. З того часу квітка надає хоробрості та стійкості воїнам. Лілії вирощували ще за дві тисячі років до нашої ери. У Стародавньому Римі вважали, що після троянди немає квітки прекраснішої, як лілія. Розповідають таку легенду. Пурпурна лілія колись була сніжно-білою й дуже пишалася своєю вродою. Якось усі квіти, що є на Землі, прийшли привітати Ісуса Христа. Вони в пошані схилилися перед Ним, лише лілія залишилася стояти з гордовито піднятою головою. Коли ж Спаситель подивився на неї, вона зашарілася і опустила голову. Росте лілія надзвичайно повільно. Вперше вона зацвітає аж на сімнадцятому році життя!

Зозулині черевички

Рідкісна рослина флори Медоборів, справжнє диво. Придивіться уважно до форми квітів у цієї рослини. Вони й насправді на чудернацькі черевички схожі. А чому рослину зозулиними черевичками назвали, розповідається у легенді. Дуже вже дошкуляла зозуля всім пташкам у лісі. То в одне гніздо підкине свої яйця, то в інше. Зібралось, все

птаство разом і вигнало зозулю з лісу.

- Щоб і нош твоєї тут не було! — наказали.

Полетіла зозуля в поля, а саму в ліс так і тягне. Вирішила вона тоді всіх перехитрувати. Так до лісу дістатися, щоб ніхто її слідів не побачив. А для нього надумала собі зозуля черевички знайти. Довго шукала. Коли нарешті на околиці лісу натрапила на рослину, яка зозулі черевички подарувала. Так у рослини з'явилася назва, а у зозулі — черевички. Зозуліні черевички належать до орхідей, найвищу - найвишуканіших рослин у світі. Ростуть пишні орхідеї переважно у далеких тропічних лісах. Наші зозульки — скромніші, однак і їх впрошують як декоративні рослини. Геологи давно помітили, що зозуліні черевички можуть підказати їм місця, де знаходяться поклади корисних копалин. Зозуліні черевички — рослини отруйні. Травоїдні тварини обминають їх, не поїдають. Тільки люди, прийшовши до лісу, виривають все, що подобається, особливо якщо це така вишукана рослина, як зозуліні черевички. Мало хто знає, що вперше зацвітають вони аж на сімнадцятому році життя! Зозуліні черевички стали першою рослиною, яка потрапила до Міжнародної Червоної книги.

Конвалія

Українська легенда розповідає про те, що квітка виросла там, де впали сльози дівчини, яка чекала нареченого з далекого походу. На Русі цю квітку пов'язують з іменами Садка, Любави та Волхови. Конвалія - це нібито сльози царівни, пролиті нею, коли її розлюбив відважний купець. В інших легендах розповідається про те, що конвалія постала з розірваного намиста Білосніжки, що це ліхтарики гномів. Існує легенда, в якій розповідається не тільки про квітки, а й про червоні ягоди цієї рослини: юнак на ім'я Конвалія так гірко плакав за Весною, яка покинула його, що сльози перетворилися на білі квіточки, а кров серця забарвила ягоди.

Один з давньогрецьких міфів твердить, що конвалії виникли з краплин поту богині мистецтва Діани, коли богиня під час полювання забралась у глухі хащі лісу, то на неї напали фавни (боги полів і лісів, покровителі стад). Вони були безтямно закохані в Діану і хотіли полонити її. Діана кинулася втікати. Вона бігла так швидко, що з неї рясними краплинами стікав срібний піт, який перетворився на чарівні запашні квіточки конвалій.

В українському фольклорі є чудова поетична розповідь про квітки конвалій і їх виникнення. В ній говориться, що ці квіточки, подібні до перлин, є не що інше, як застиглий сріблястий щасливий сміх лісової русалки – Мавки, яка вперше відчула радість великого, щирого, взаємного кохання.

В одному із старовинних російських переказів говориться, що конвалії вирости із сліз водяної царівни Волхви, яка палко покохала відважного Садко. Довідавшись про його "зраду", про гаряче кохання Садко до Любава, вийшла Волхова на берег, щоб в останній раз послухати чудової пісні свого коханого. Але дарма вона його шукала на березі; довго блукала Волхова по луках, болотах і лісах, прислухаючись до звуків ночі. І ось серед струнких берез вона помітила два силуети в місячному сяйві. Він! А поруч з ним Любава. Стримала горда красуня душевний крик, відвернулася і пририта горем пішла, щоб навіки заховатися в своєму холодному царстві. І лише місяць бачив, як сльози градом котилися з її чарівних синіх очей і перламутрами падали в шовкову траву, перетворюючись в білі конвалії - красу кохання і біль чистого, ніжного, гарячого дівочого серця.

Інша легенда розповідає, як красень Ландиш безтямно покохав красуню Весну. І як не благав, щоб та назавжди з ним залишилась, Весна залишитись не змогла, а коли вона пішла, то Ландиш плакав такими гарячими сльозми, аж кров йому виступила з серця і забарвила зелені сльози в червоний колір. Цим, мовляв, і пояснюється, що зелені плоди конвалій після досягання червоніють.

В найбільшій повазі конвалія у Франції. Перша неділя травня щорічно відзначається французами як свято конвалії. Конваліями прикрашають житло і одяг. Якщо під час танцю молоді люди обмінюються букетами конвалії, вважалося - з цього моменту вони заручені. Відмовитися від букету означало відмовитися від дружби. кинути конвалію під ноги означало виразити зневагу.

Багато народів шанують цю рослину як символ весни. А в Англії із покоління в покоління передавалася легенда про те, що конвалія росте в лісі в тому місці, де казковий Леонард переміг дракона. Їх чисті дзвіночки відзвонюють переможний гімн.

У давніх скандинавів конвалія була квіткою богині сонця, яке сходить, на її честь запалювали багаття та влаштовували свята, квітки конвалії приносили у жертву богам; у Франції були спеціальні свята, присвячені конвалії (влаштовувалися в першу суботу та неділю травня); священною вона була й у північноамериканських індіанців.

Відомо, що ще в I ст. до н.е. конвалії, троянди та левкої розводили єгипетські садівники. У XVI ст. садівники Західної Європи вивели різнобарвні (рожеві, червоні) сорти конвалії.

У різних країнах із цієї рослини готували всілякі ліки. Офіційно конвалія була визнана лікарською рослиною 1881 року. Найвідоміші ліки — конвалійні краплі, або краплі Зеленина, — ліки від серцевих захворювань.

Наукова назва конвалії - Конваліярія майаліс — у перекладі з грецької означає "лілія долин, що цвіте в травні". Справді, вона близька родичка лілій, часто росте в помірно вологих долинах і цвіте в травні. Деякі вчені вважають, що її листя схоже на ланячі вушка. Звідси, можливо, і походить російська назва "ландушка" (по-старопольськи це означає "ланяче вушко"). Однак щодо цього існують й інші думки. Наприклад, вважають, що рослина одержала назву через гладеньке листя.

Називалася "гладиш" (тобто гладенький), далі "ладиш", а вже потім "ландиш". Інші стверджують, що назва квітки походить від слова "ладан" — ароматичної смоли, яка під час спалювання поширює чудові пахощі. А потім уже до нього додали суфікс "- иш".

Як бачимо, ця квітка справді відома й вельми популярна.

Конвалія була улюбленою квіткою багатьох визначних людей: Софії Ковалевської і Купріна, Лесі Українки і Брюллова, Менделєєва і Чайковського.

Українська легенда про калину

Все пішло з того часу, коли красуня Калина полюбила красеня-козака Гриця.

Полюбити полюбила, а того не знала, що те кохання не принесе їй щастя. Не знала, що батько Гриця вже домовився з багатцем Балабухою про заручення сина з його донькою Ганною.

А сам Гриць, побачивши і зрозумівши, що Калина закохалась у нього, почав до неї

ходити. Кохання до Гриця цілком полонило Калинине серце— дівчина ні про кого не хотіла й слухати.

І ось раптом як грім з ясного неба: Гриць одружується з багачевою дочкою Ганною!..
...Гучне весілля втягнуло в свою хмільну круговерть майже все село. Серед дружок Ганни була й Калина. Хоч серце її кров'ю обливалося, та ні поглядом, ні словом не показала горда дівчина свого горя.

Гриць, крадькома поглядаючи на Калину, тішився в душі, що вона так легко сприйняла його зраду. Звідки було йому знати, на що здатна зневажена дівчина.

Почалися танці. Гарна струнка Калина стала перед столом, за яким сиділи молодята, вклонилася, запрошуючи молодого до танцю. Що робити Грицеві? Хочеш не хочеш, встав він з-за столу і пішов у танок. Майже всі присутні на весіллі знали про зальоти Гриця до Калини, тому з цікавістю спостерігали, як вони танцюють. Вихорем кружляв молодий навколо дівчини, а вона то лебідкою пливла, то, мов вітер весняний, проносилася по світлиці. І ніхто не помітив, як у якусь коротку мить вона встигла шепнути Грицеві: «Вийди, я тебе чекатиму біля річки».

Задихані, розчервонілі, вони скінчили цей шалений танець під останній удар бубна та й розійшлися по своїх місцях.

За якийсь час Калина непомітно зникла. Захмелілі гості не побачили, коли вслід за нею вийшов із світлиці і молодий.

І ось вони стоять над річкою. Калина, хоч яка вона була горда, не стрималася, плакала невітно, припадаючи до Грицевих грудей. А він стояв, не знаючи, що робити. Жаль було йому Калини, але ж не більш, бо любов його була як та падуча зірка — спалахнула та й погасла. Та й пам'ятав Гриць, що треба вертатися до хати, адже там на нього чекала молода.

Саме молода й помітила, що нема в хаті ні Гриця, ні Калини. Страшний здогад прокрався в її душу, ревності ножем кольнули в серце. І вона вибігла в нічну темін

А там, побачивши Калину в обіймах Гриця, крикнула:

— Ах ти, розлучнице проклята! Ти задумала відбити в мене мужа! Ніколи цьому не бути! З цими словами вхопила свою суперницю за пишну косу, відірвала від Гриця.

Розгнівана і горда, Калина обхопила Ганну обома руками і потягла до кручі, під якою вирувала річка.

— Не будеш же й ти його парою,— вигукнула і разом з Ганною кинулась у вир.

На ранок люди знайшли тіла обох утоплениць — одна одну вони тримали мертвою хваткою. Насилу вдалося розчепити їхні заляклі руки.

Ганну як законну Грицеву дружину поховали на цвинтарі, а Калину як розлучницю і душоубку — на високій кручі над річкою.

На другу весну на скромній Калининій могилці виріс високий кущ і зацвів білим запашним цвітом. А на осінь краплинами крові зясніли на нім червоні, гіркуваті на смак ягоди. Так і назвали люди той кущ по імені дівчини — калиною.

І, мабуть, через те, що кохання забрало життя у молоді дівчини, що з кохання зріс цей кущ, має калина стільки цілющих соків.

Так розповідає легенда. Чи було все те насправді, хтозна! Бо є ж у легендах і правда, і поетична вигадка. Але ж калина є насправді, і люди її дуже шанують за високі цілющі якості.

Звідки з'явилися на землі берези

Був час... Забули люди про доброту. Стали заздрити один одному. Обманювати один одного. Чорні думки в їх головах народились. Чорні почуття в їх серцях поселились. Земля застогнала. Кіркою заздрості, кіркою брехні покрилася. Великий стогін до неба дійшов... Здригнулася небесна діва від жаху. Великий біль пронизав її серце. Не витримало воно. Розсипалося. Шматочки по землі розвіялися. У людину потраплять - людина - людина очищається. У дерево потраплять - дерево біліє. Так з'явилися на нашій землі берези. Говорять, що це шматочок небесного життя.

Закон на сторожі природи

У Конституції України – Основному Законі нашої держави - у статті 66 зазначено, що кожен зобов'язаний не завдавати шкоди природі, культурній спадщині.

На нашій планеті стає все менше і менше видів рослин і тварин. Це турбує людей... Тому в 1948 році було створено Міжнародний союз охорони природи та природних ресурсів (МСОП). З того часу почався систематичний збір даних про рослин і тварин, яким загрожує небезпека зникнення. У 1966 році вперше побачила світ Міжнародна книга, в ній наголошено: Кожна країна несе моральну відповідальність перед людством за збереження скарбів своєї природи.

Вивчай рослини! Їх потрібно добре знати , аби ненароком не знищити останніх представників вимираючих видів.

Матеріал підготувала

Дяк Наталія,

бібліотекар районної бібліотеки для дітей

[Рівненський тунель кохання](#) потрапив у всесвітній рейтинг нереально гарних місць

